

a její význam pro člověka s postižením

Mgr. Kateřina Čapková

V současné době jsou pojmy hiporehabilitace či hipoterapie stále více rozšířeny, bohužel však ne vždy jsou tyto termíny používány správně. Hiporehabilitace zastřešuje veškeré léčebné aktivity, kde se stýká člověk s koněm. Samotné slovo v sobě celou definici zahrnuje. Hippos – kůň – a rehabilitace, na niž je v dnešní době pohlíženo jako na léčebný proces, který se snaží o maximální integraci člověka s postižením do společnosti a rehabilituje ho v oblasti motorické, psychické i sociální.

Hiporehabilitace nese své jméno oprávněně, jelikož kůň je schopen léčit člověka ve všech jeho složkách – motorické, psychické i sociální.

Hiporehabilitace versus hipoterapie

Hiporehabilitaci v současné době vnímáme jako **nadřazený pojem**, pod který se řadí další termíny, jimiž jsou **hipoterapie, aktivity s využitím koní a psychoterapie s pomocí koně**, které přesně korespondují s novodobým modelem komplexní péče.

Hipoterapie se věnuje **léčbě v oblasti motorické**, aktivity s využitím koně léčbě v oblasti sociální a psychoterapie s pomocí koně léčbě psychických obtíží. Z výše uvedeného tak vyplývá i vzdělání terapeutů věnujících se těmto typům terapií. Hipoterapii provádí fyzioterapeut

či ergoterapeut, popř. lékař FBLR, aktivity s využitím koně speciální pedagog, sociální pedagog apod. a psychoterapii s pomocí koně psycholog či psychiatr.

Toto rozdělení využíváme od roku 2009, přičemž se řídíme oficiálním slovníkem České hiporehabilitační společnosti. Bohužel však není v dnešní době většina oblastí uznávána jako léčebná, a proto jsou veškeré postupy jen doporučením. V současné době je uznávána pouze **hipoterapie u dětské mozkové obrny**, a to jako **certifikovaný fyzioterapeutický koncept**, který je indikován rehabilitačními lékaři pod kódem 21221 a **je zařazen do sazebníku zdravotních pojišťoven**.

Hiporehabilitace ve světě

Ve světě je hiporehabilitace také velmi rozšířenou formou rehabilitace, každý stát má však svá specifika v oblasti zaměření i metodiky. Používá se i mnoho pojmů pro léčebné působení koně, můžete se setkat s pojmy: **therapeutic riding, hippotherapy, physical therapy with the horse, Hippotherapy-K, horse therapy, equine assisted therapy** apod. Sdružující mezinárodní společností je FRDI – Federation of Horses in Education and Therapy International, která jedenkrát za tři roky pořádá celosvětové konference, nejbližší se bude konat v červnu 2018 v Dublinu.

Hiporehabilitace má velkou sílu na poli rehabilitace, je-li vedena odborníky, jako jsou fyzioterapeuti, psychologové, speciální pedagogové apod. Proto pokud budete mít zájem o některý z typů terapie, vždy se informujte o terapeutech pracujících v konkrétních organizacích.

Aktivity s využitím koní (AVK)

Dle mého názoru by byl lepší název **sociální poznávání pomocí koní**. Při práci v této oblasti si lze položit dvě základní otázky: Co se děje se sociálním poznáváním při interakci kůň – člověk? Co se z interakce s koňmi můžeme naučit?

Přesná metodika zatím není dána, každé pracoviště si přístupy AVK vytváří dle svých zkušeností a klientely. Ze zkušeností víme, že samotný styk s koňmi s sebou nese významný psychosociální efekt. Jezdectví je v dnešní době směřováno ke sportovnímu výkonu, ne však k tomu, jak koně poznat a jak se s ním spřátelit.

V AVK se děti také seznamují s jezdeckým výcvikem, ale **cílem je naučit je, že kůň není prostředek pro zábavu, ale partner, se kterým lze navázat vztah**. Učí se s koněm komunikovat, a navzájem se tak obohacovat. Učí se koně pouze nevyužívat, ale starat se o něj a užít si s ním kamarádství.

Jelikož dětem s postižením je bližší příroda než dnešní moderní společnost, přátelstvím s koněm mohou velmi zdokonalit sociální dovednosti v běžném životě.

Děti jsou v kontaktu s koněm nejen v rámci samotné jízdy, ale koně ve stáji čistí, starají se o něj, dostávají informace o péči o koně a o koních obecně. Mimo tuto část, která se odehrává v boxu, popř. ve venkovní jízdarně, se pak dítě učí koně vodit, pracovat s ním ze země, seznamuje se s výstrojí koně apod.

AVK by měly být vedeny cíleně dle potřeb dítěte, náplň by se měla odvíjet od vstupního vyšetření cíleného právě na zjištění těchto potřeb.

Psychoterapie s pomocí koní (PPK)

Oblast psychoterapie s využitím koní je v současné době velmi žádaným odvětvím. Jak děti, tak převážně dospělí klienti o ni jeví čím dál tím větší zájem. Důvod je jasný. Pokud chcete s koňmi komunikovat, **musíte se začít řídit pocity, a ne hlavou**. Spoustu věcí víme „hlavou“,

ale pocity nám stále říkají něco jiného. Proto je třeba cítit poznání na naše pocity (nitro), v čemž nám koně mohou být velmi nápomocní.

Ve společnosti člověka kůň zcela odráží jeho nevědomou stránku, funguje jako čisté, právě vyleštěné duševní zrcadlo.

Koně jsou zvířata evolučně závislá na umění odečíst partnera v interakci, protože jsou tzv. útěková, nemají na výběr ve škále obranných mechanismů. Oproti tomu člověk je obrannými mechanismy ega vyzbrojen výborně. Tyto obranné mechanismy můžeme rozklíčovat spíše v delší spolupráci, ale **koně naše nevědomí ukazují již při jednorázové akci.**

Metodika práce je opět velmi rozdílná, ale téměř vždy vychází z tzv. **horsemanshipu**. Jedná se o komunikaci s koněm, nejčastěji se setkáte s **různými cviky, které dělá člověk s koněm ze země**. A to jak na vodítku, tak i zcela navolno. Při této práci vždy dostaneme od koně rychlou zpětnou vazbu – zjistíme, zda máme velký důraz, málo tlaku či malou impulzivnost apod. Takto lze nejen diagnostikovat problém, ale zároveň ho i tímto způsobem léčit. Kůň je skvělý v tom, že se mu nedá lhát. Vnímá

naše pocity a naše gesta a okamžitě nám zrcadlí naše nevědomí, ne naučená slova.

V některých zařízeních se lze setkat i s typem psycho-terapie s prvky alternativnějších postupů. Přímou koni se podávají otázky a on na ně reaguje svým pohybem. To se využívá i u různých forem koučinku.

Hipoterapie u dětské mozkové obrny

V tomto textu se zmíním o hipoterapii jako o **fyzioterapeutickém konceptu uznaném MZ ČR**. Její neurofyzio- logická i biomechanická podstata odpovídá postupům, které se aplikují až na výjimky u všech diagnóz (u dospělých s míšní lézí je např. zapotřebí v některých případech využít sedlo apod.).

Hipoterapie u dětské mozkové obrny je **fyzioterapeutická metoda**, která pro léčbu dětí s DMO **využívá pohybu koňského hřbetu v kroku**. Při pohybu koňského hřbetu v kroku vznikají impulzy, které cíleně působí na klienta, kdy aferentním vstupem je dolní končetina – pánev – horní končetina. Tyto impulzy lze cíleně pomocí proměnlivých faktorů ovlivňovat a dle toho využít princip **diferenciace** či **senzomotorické stimulace**.

Pohyb koňského hřbetu v kroku může být nepravidelný a klientovi nabízet nestabilní plošinu (princip senzomo- torické stimulace), ale zároveň lze zajistit, aby vznikající stimuly byly vytvářeny pravidelně ve trojdimenzionálním pohybu (diferenciace), a tehdy klienta relaxovat, a ne aktivizovat. Díky těmto dvěma principům je možné zařadit do péče klienty od tří měsíců věku.

Zařazení klienta do hipoterapie u DMO se odvíjí na zá- kladě mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10), a to pro všechny typy diagnóz G80–G83, **věk je stanoven od tří měsíců do 21 let**. Postup léčby se ale pro potřeby meto- diky hipoterapie u DMO neodvíjí podle klasifikace MKN, ale dle dělení na formy DMO dle manželů Bobathových. Zároveň na DMO pohlížíme jako na neprogresivní, přesto ve svých projevech nikoli neměnné postižení vyvíjejícího se mozku. Rozlišujeme hemiparetickou formu (získanou, kongenitální), diparetickou a kvadruparetickou formu, dále hypotonickou, ataktickou a diskinetickou formu, kte- rou ještě dále rozlišujeme na choreoatetózu a dystonii.

Metodika přesně popisuje postup při vstupním vyšetře- ní klienta včetně anamnestických dat, závěru vyšetření, stanovení dlouhodobého a krátkodobého cíle terapie, návrhu terapie a následných doporučení. Zároveň přesně

Centrum hiporehabilitace Mirákl, o.p.s., se aktivně podílí na vzdělávání v oblasti hiporehabilitace a hipoterapie s cílem dosáhnout uznání hipoterapie jako léčebné metody a kvalitně proškolit odborníky v této profesi. Organizace získala akreditaci na pořádání certifikovaného kurzu Hipoterapie u dětské mozkové obrny od MZ ČR platnou od roku 2015 do roku 2019. Kurzy jsou pořádány ve spolupráci s Piafa Vyškov a KZS Hipoterapie.

V roce 2017 budou pořádány následující typy kurzů:

- **Kurzy inovativní** – určené pro fyzioterapeuty, ergoterapeuty, lékaře, vodiče a trenéry koní i pro laickou veřejnost, je žádáno o souhlasné stanovisko UNIFY ČR.
- **Workshopy** – určené pro fyzioterapeuty, ergoterapeuty, lékaře, vodiče a trenéry koní; jedná se o nadstavbové kurzy ke kurzům inovativním, je žádáno o souhlasné stanovisko UNIFY ČR.
- **Certifikovaný kurz Hipoterapie u DMO** – kurz je určen pro fyzioterapeuty a ergoterapeuty a opravňuje absolventa k vykonávání hipoterapie jako léčebné metody bez odborného dohledu.

popisuje práci s klientem během celé terapeutické jednotky na základě stanoveného cíle. Součástí jsou i hodnotící testy a metodika výběru koně pro hipoterapii.

Parajezdectví

Parajezdectví jako **disciplína hiporehabilitace** je zaměřená na **sportovní výsledky**. Odlišná od „nepara“ soutěží je tím, že kůň je speciálně vybraný a trénovaný, aby byla zajištěna co největší bezpečnost pro jezdce. Některé soutěže mají upravená pravidla, ale v některých disciplínách závodí soutěžící s a bez zdravotního znevýhodnění na stejné úrovni.

Odvětví parajezdectví jsou: **paravoltiž, parawestern, paraparkur, paradrezura a paravozatajství**. Velkým přínosem pro závodníky ČR je MUDr. Kulichová, která je mezinárodní klasifikátorkou handicapu pro odvětví paradrezura. Závodníci se tak mohou účastnit i mezinárodních soutěží.

Samozřejmostí při parajezdectví jsou maximální bezpečnostní opatření a pravidlo: „Možnost rizika nikdy nesmí převýšit možný přínos.“

V této oblasti je v současné době velmi moderní náhled na klasifikaci disciplín z hlediska sounáležitosti koně a jezdce. V klasickém jezdeckém se hodnotí zejména kůň a jeho pohybové dovednosti, zatímco v parajezdectví se začíná přecházet k tomu, že se hodnotí **dvojice kůň a jezdec jako celek**. Zda se mezi nimi jedná o spolupráci a radost z práce, nebo zda je jak kůň, tak jezdec spíše nespokojený.

Na závěr bych chtěla zdůraznit význam využití koně v hiporehabilitaci. V mnoha názorech se dozvídáme, že práce s handicapovanými je pro koně velmi zatěžující, ne-li frustrující, že je často apatický až vyhořelý. Já bych si spíše přála, aby klasičtí jezdci alespoň trochu vnímali, **jak zejména děti s handicapem pracují s koňmi, a učili se od nich.** ■

Autorka působí jako ředitelka a hlavní fyzioterapeutka sdružení Centrum hiporehabilitace Mirákl, koordinátorka KZS Hipoterapie při UNIFY ČR, specialista na hiporehabilitaci

